

Die buitestaander.

Albert Camus. Vertaal deur Jan Rabie.
Dainfern: Praag, 2004(?). 111 pp.
ISBN 0-95846-353-0.

Praag het 'n diens aan Afrikaans bewys met die heruitgawe van Jan Rabie se vertaling van hierdie klassieke teks. Wat mens egter onmiddellik by die opneem van die boek opval, is die verkeerde spelling van buitestaander as "buitestaander". Dit moet volledig voor die deur van die uitgewer gelê word, want ook in die teks op die agterblad word daar na "buitestaander" verwys.

'n Mens sou dink dat Praag al na verskeie publikasies die basiese lesse van publikasiekonvensies kon geleer het. Afgesien van die eenvormige wit, onaantreklike omslae ontbreek die datum van hierdie heruitgawe en die stad van uitgawe (dit is nie Dainfern nie). Die oorspronklike publikasiedatum van *L'Etranger*, 1942, word nie vermeld nie. Dan hang Praag se ideologiese onderrok boonop op die agterblad uit, want die hooffiguur Meursault se geskiedenis "kan selfs as 'n gelykenis van politieke en morele skuld gelees word, wat aansluit by die Afrikaner se eietydse problematiek". 'n Mens wonder hoekom juis die Afrikaner – omdat Meursault koelbloedig 'n "nie-blanke" doodskiet?

Die boek is darem taalkundig en andersins heelwat beter versorg as byvoorbeeld Praag se vertaling van Günther Grass se *Kreftegang*. Dit is interessant om juis *Kreftegang* met *Die buitesta(a)nder* te vergelyk. Teenoor Camus se afsydigheid oor die sosiopolitieke konteks is Grass se hoofpersone intens betrokke by die geskiedenis van die Tweede Wêreldoorlog, maar juis ook by die gevolge wat dit vandag nog het, selfs en veral deur middel van die internet as 'n soort eietydse mitemaker.

Camus se teks verwoord nog die oorlogse *malaise* van die uitsiglose eksistensialisme. Die verhaal van Meursault se konfrontasie met sy eie menslikheid en eindigheid begin met

die bekende sinne: "Moeder is vandag dood. Of dalk gister, ek is nie seker nie." Sy totale onbetrokkenheid en gebrek aan emosie word telkens in die hofsaak teen hom gebruik nadat hy die ongemotiveerde moord gepleeg het. Niks maak werklik vir hom saak nie.

Selfs wanneer sy minnares vir hom vra om te trou, antwoord hy dadelik bevestigend omdat dit eintlik nie belangrik is nie. Sy dae word met seks, swem, rondloop, rook en ander bloot sintuiglike ervarings deurgebring. Selfs die genot van hierdie momentele ervarings word maar min verwoord, want dit is deel van 'n dikwels vervelige verslag om van dag tot dag te leef.

Eers wanneer sy dood nader kom, breek iets in hom oop. Hy skreeu op 'n priester wat hom tot insig probeer bring en dié se sekerhede. "Nou ja, nie een van sy sekerhede is een vrouehaar werd nie. Hy is selfs nie eens seker dat hy leef nie, want hy leef soos 'n dooie. (. . .) Maar ek is seker van myself, seker van alles, sekerder as hy, seker van my lewe na my dood wat gaan kom. Ja, ek weet dit is al wat ek het, maar hierdie waarheid besit ek net so terdeë as wat dit my besit." (Die vertaler moes die dubbelsinnigheid van "my lewe na my dood" vermy het, want vir Meursault is daar bepaald geen lewe na die dood nie.)

Colin Wilson se puik studies *The Outsider* (1956) en *Beyond the Outsider* (1965) het die hele literêre en filosofiese konteks van outsiderskap en eksistensialisme oorskou. In eersgenoemde boek vat hy die buitestaander se denke soos volg saam: "He is not very concerned with the distinction between body and spirit, or man and nature; these ideas produce theological thinking and philosophy; he rejects both. For him, the only important distinction is between being and nothingness." Die dood is die belangrikste van alle idees.

Die moord en sy eie naderende dood skok Meursault uit sy ervaring van onwerklikheid. Vryheid is juis om daaraan te ontsnap, Camus vestig dus die begrip "absurde vryheid".

Sartre het Meursault se insig opgesom as "Vryheid is ang". Dit is juis tydens oorlogstye van ang en gevaar dat vryheid die intensste ervaar word. Soos Wilson dit stel, "The Outsider is a man who has awakened to chaos," al besef hy nie noodwendig dat chaos positief kan wees nie.

In *Beyond the Outsider* dui Wilson nuwe filosofiese groeipunte vir singewing na die doodloopstraat van nihilistiese eksistensialisme aan. Een van die belangrikstes is die besef van "the God within", wat Meursault nie beskore is nie. Daar was nie 'n plaasvervanger vir godsdiens nie, bepaald nie die eksistensialistiese fokus op die self nie. "Religion has so far been irreplaceable because it enables the individual to participate in a uniquely satisfying way in the sense of a meaningful scheme of things."

Dit is vandag moeilik om Camus, Sartre, Kafka, Barbusse en ander se belewing van die niet, eindigheid en outsiderskap goed te verstaan en met hulle karakters te identifiseer. Herwaardeerde religieuse en veral wyer spirituele sisteme verskaf singewing op maniere wat nie meer met die verskrikking van die twee wêreldoorloë te doen het nie. Ook die boeie van kolonialisme waarin Meursault hom in Algerië bevind, is afgeskud en met ander vorme van singewing soos "Afrika vir die Afrikane" vervang. 'n Mens moet Camus van tyd tot tyd herlees om nie te vergeet hoe daardie tydsgees was nie.

Jan Rabie se vertaling is goed en plek-plek uitstekend. Dit is wel 'n betreklik maklike teks om te vertaal, met sy korterige sinne, saaklike mededelings en 'n gebrek aan liriese en filosofiese besinning. Mens betrap die vertaler net hier en daar dat hy lomp met die historiese verlede tyd omgaan. Maar met soveel Afrikaanse boeke wat eenvoudig vanweë die klein leserspubliek "verdwyn", is mens maar te dankbaar vir hierdie reddingsdaad.

Charles Malan

Hoof: Hermes-uitgewery, Pretoria

'n Wonderlike geweld. Jeugherinneringe.

Elsa Joubert. Kaapstad: Tafelberg, 2005.

400 pp. ISBN 0-624-04289-8.

In die kategorie van "optel-en-deurblaai" boeke is Elsa Joubert se outobiografiese werk, *'n Wonderlike geweld. Jeugherinneringe*, 'n onbetwiste wenner. Ek was in 'n boekwinkel waar klante, duidelik nie Afrikaanssprekend of lojale Joubert-lesers nie, met plesier uitgeroep het "wat 'n mooi boek" nadat hulle sowel die veelseggende foto's wat die voor- en agterkant van die omslag verbind as die prikkelende titel opgemerk het. Begin 'n mens eenmaal lees, word hierdie eerste indruk verder versterk deur die woorde wat as motto dien en waardeur boekomslag, titel en die belangrikste lyne van die vertelling in 'n besondere samehang verenig word. Die wonderlike geweld van die jeug, dit wat in die woorde van Joubert se geliefde vader vergelyk word met die onstuitbare groei van 'n plant, beskryf ook die aard van hierdie spesifieke jeug waarvan vertel word. Reeds as skoolmeisie, gekoester binne 'n bevoorregte leefwêreld, verklaar sy aan haar pa "Ek wil deurbreek (...) (sonder om te weet) waarna toe (...) net (...) deurbreek." (94) Wanneer sy jare later kennismaak met Van Wyk Louw se gedig "Die swart luiperd," verwoord enkele van die versreëls daaruit die onafwendbaarheid van haar eie deurbreekproses: "My pad is self die ding wat trek, hy dwing die voet om voort te gaan." (326)

Die padbeeld is een van verskeie motiewe wat 'n betekenisvolle en eenheidskeppende rol in hierdie teks speel. Die heel vroegste herinneringe is van 'n nog nie driejarige dogtertjie wat, agtergelaat by afsydige grootouers wanneer haar eie ouers na die buiteland reis, met groot opwinding die donker trap in die vreemde huis opklim. Soms vergesel 'n gerusstellende tante haar, en dan skuur sy veilig verby die sittende leeu wat in die trapstyl uitgekerf is. "Maar die bang wees en die